

Tarihi Türkçe verileri temelinde Türkiye Türkçesindeki “-DA” ve “-DAKİ” tümcelerinin söz dizimsel analizi

A syntactic analysis of “-DA” and “-DAKİ” clauses in Türkiye Turkish based on historical Turkish data

Ayberk KURTGEL^{a,✉} , Gamze ADIGÜZEL^b 

^{a,b}Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi.

ÖZET

Bu çalışma, “-DA” Bulunma Durumu biçim biriminin yüklem biriminin bir parçası olarak yer aldığı tümcelere odaklanmaktadır. “-DA” biçim birimi, Türkiye Türkçesinde “Ali oda-da(-dır).” gibi bir tümcede “-DİR” koşacıyla yüklemleşebilmektedir. Ancak diğer Durum biçim birimleri “-DA” gibi yüklemde bulunamamaktadır. Türkçenin tarihî metinlerinde ise “-DİR” koşacı, “dur-” eyleminin çekimlenmiş biçimiyle karşımıza çıkmaktadır: “kapuğ-da-turur”. “Dur-” eylemi koşaç görevi görmesinin yanı sıra, asıl anlamıyla da kullanılabilir. Ancak Türkiye Türkçesinde “-DA” ile kurulan tümcelerde özneler yüklemleştirilemezken (Zeytin dolap-ta(-dır)/*Dolap-ta zeytin(-dir.) tarihî metinlerde bu mümkündür: “qapuğında bir cāriya turur”. Ayrıca, Bulunma Durumu hem tarihî metinlerde hem de Türkiye Türkçesinde, bar/yok ve var/yok ile kurulan tümcelerde sıklıkla görülmektedir. Çalışma, tarihî metinlerden itibaren “-DA”nın yüklemde yer aldığı tümceler göz önünde bulundurularak öznelerin yüklemleşememe sebeplerini ele almaktadır. Üzerinde durulan diğer bir husus, “-DA” dışındaki Durum biçim birimlerinin neden yüklemde yer alamadığıdır. Bu verilere göre, Türkiye Türkçesindeki Durum biçim birimlerinin ana tümce dışında, yan tümce görünüşleri de incelenmiştir. Ana dili sezgisiyle oluşturulan Türkiye Türkçesindeki örneklerden yola çıkarak araştırma sorularına dayanak oluşturması açısından tarihî Türkçedeki örneklerle başvurulmuştur. Tarihî metinlerdeki koşaç yapısı üzerinden Türkiye Türkçesindeki yapılar analiz edilmeye çalışılmıştır. Buna göre çalışmada, “DURUR”dan gelişen “-DİR” koşacının Eylem Öbeği Başını oluşturduğu önerilmiş ve “-DA”yı kendine Tümleç olarak seçtiği vurgulanmıştır. Bunun yanı sıra, “-DA” biçimli yapıların Sıfat İşlevli Yan Tümce barındırdığı gözlemlenmiş ve bu nedenle Küçük Tümce olduğu ifade edilmiştir. Küçük Tümceler “-DAKİ” biçim birimiyle de oluşabilmektedir. Türkiye Türkçesinde öznelerin yüklemleşebilmesinde “-DAKİ” biçim biriminin ve özneyi temsil eden Dolgu Baş Ad’ın varlığının gerekli olduğu vurgulanmıştır. Bunlara ek olarak içsel özellik sergileyen “-DA”nın, içe gömülü tümcelerde ve ana tümcede yüklem oluşturabildiği; Çıkma ve Vasıta Durumu gibi içsel olan Durumların ise belirli şartlar çerçevesinde yüklemde yer alabildiği bulgusuna varılmıştır. “-A” Durumu da içsel olmasına rağmen yüklemcil değildir. Bunların dışında kalan Yalın Durum, Belirtme Durumu ve Tamlayan Durumu’nun ise yapısal olmasından yüklem meydana getiremediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar sözcükler: Küçük Tümce; Bulunma Durumu; Yüklem; Varoluşsal Tümce; Koşaç

ABSTRACT

This study focuses on clauses in which the Locative Case marker “-DA” functions as part of the predicate. In Türkiye Turkish, the morpheme “-DA” can be predicated through the copular marker “-DİR” in sentences such as “Ali oda-da(-dır)/Ali is in the room.” However, other Case markers cannot occur in predicate position in the same way as “-DA”. In historical stages of Turkish, the copular marker “-DİR” appears as the inflected form of the verb “dur-/to stand”, as in “kapuğ-da-turur/He/She stands at the door”. While the verb “dur-” may function as a copula, it can also be used in its lexical sense. In Türkiye Turkish, subjects cannot be predicated in clauses formed with “-DA” (e.g., Zeytin dolap-ta(-dır)/‘The olive is in the fridge’ vs. *Dolap-ta zeytin(-dir)), whereas this was possible in historical texts, as illustrated by “qapuğında bir cāriya turur/She is a concubine at his/her door”. Furthermore, the Locative Case frequently occurs in existential constructions with bar/yok in historical Turkish and var/yok in Türkiye Turkish. Taking into account clauses in which “-DA” appears in predicate position from historical periods onward, this study examines the reasons why subjects cannot be predicated in Türkiye Turkish. Another issue addressed is why Case markers other than “-DA” cannot occur in predicate position. On the basis of these data, the study also examines the subordinate clause realizations of case markers in Türkiye Turkish in addition to their use in main clauses. Examples from historical Turkish are employed to support the research questions, drawing on native-speaker intuitions from Türkiye Turkish. Structures in Türkiye Turkish are analyzed through the copular constructions attested in historical texts. Accordingly, the study proposes that the copular marker “-DİR”, which developed from “DURUR”, constitutes the head of the Verb

Phrase and selects “-DA” as its Complement. In addition, structures marked with “-DA” are observed to contain a Relative Clause, resulting in the formation of a Small Clause. Small Clauses may also be formed with the morpheme “-DAkl”. It is argued that, in Türkiye Turkish, the presence of the morpheme “-DAkl” and an Expletive Nominal Head representing the subject is necessary for subjects to be predicated. Moreover, the study concludes that the inherent Locative marker “-DA” can form predicates both in embedded clauses and in main clauses, while other inherent Cases such as the Ablative and Instrumental may appear in predicate position only under certain conditions. Although the Dative is also internal Case, it does not display predicative properties. By contrast, structurally governed Cases—namely the Nominative, Accusative, and Genitive—are found to be incapable of forming predicates.

Keywords: *Small Clause; Locative Case; Predicate; Existential Sentence; Copula*

✉ Sorumlu yazar/Corresponding author: akurtgel@ohu.edu.tr

Gönderildiği tarih/Received: 08.09.2025, Kabul tarihi/Accepted: 23.03.2026, Yayınlanma tarihi/Publication Date: 30.06.2026

Atıf/To cite: Kurtgel, A., & Adıgüzel, G. (2026). Tarihi Türkçe verileri temelinde Türkiye Türkçesindeki “-DA” ve “-DAkl” tümcelerinin söz dizimsel analizi. *Dil Dergisi*, 177 (1). 26–40. DOI: 10.33690/dilder.1780123



©2026 Dil Dergisi, Ankara Üniversitesi.

Creative Commons Alıntı-GayriTicari-Türetilmez 4.0 Uluslararası (CC BY-NC-ND 4.0) lisansı ile lisanslanmıştır.

Giriş¹

Türkçenin tarihî dönemlerinden itibaren Durum’un (İng. Case), biçimsel ve söz dizimsel olarak farklı şekillerde ortaya çıktığı görülmektedir. Günümüz Türkçesinde ek düzeyinde görülen birtakım biçim birimler, tarihî Türkçede kök olarak yer almaktadır. Ele aldığımız bu çalışmada da birtakım yapısal farklılıklar üzerinde durulmaktadır. *-DA* Bulunma Durumu, (‘BulD’, İng. Locative Case ‘Loc’) hem günümüz Türkçesinde hem de tarihî Türkçede diğer Durumlara göre farklı bir söz dizimsel yapıya sahiptir. Üzerinde durduğumuz konuya ilişkin ilk olarak Türkiye Türkçesinden (TT) tespit edilen örnekler şunlardır:

- 1)
 - a. Ali *oda-da oturuyor-Ø*.
Ali oda-BulD otur.SÜR.GÖR-3Tek
 - b. Ali *ev-e gidiyor-Ø*.
Ali ev-YönD git.SÜR.GÖR-3Tek
 - c. Ali *araba-yı beğeniyor-Ø*.
Ali araba-BD beğen.SÜR.GÖR-3Tek
 - d. Ali *okul-dan uzaklaşıyor-Ø*.
Ali okul-ÇıkD uzaklaş.SÜR.GÖR-3Tek
 - e. Ali *Ayşe-yle tanışıyor-Ø*.
Ali Ayşe-VasD tanış.SÜR.GÖR-3Tek
- 2)
 - a. Ali *oda-da(-dır)-Ø*.
Ali oda-BulD(-KOŞ)-3Tek
 - b. *Ali *ev-e(-dır)-Ø*.
Ali ev-YönD(-KOŞ)-3Tek
 - c. *Ali *araba-yı(-dır)-Ø*.
Ali araba-BD(-KOŞ)-3Tek

- d. d. *Ali *okul-dan(-dır)-Ø*.
Ali okul-ÇıkD(-KOŞ)-3Tek
- e. *Ali *Ayşe-yle(-dır)-Ø*.
Ali Ayşe-VasD(-KOŞ)-3Tek

Görüldüğü üzere, (1)’deki tümceler her biri dil bilimsel ve anlamsal olarak doğru ve kabul edilebilirdir. (1a)’da *otur-* eylemi *oda* sözcüğüne Bulunma, (1b)’de *git-* eylemi *ev* sözcüğüne Yönelme (‘Yön’, İng. Dative ‘Dat’), (1c)’de *beğen-* eylemi *araba* sözcüğüne Belirtme, (1d)’de *uzaklaş-* eylemi *okul* sözcüğüne Çıkma (‘ÇıkD’, İng. Ablative ‘Abl’) ve (1e)’de *tanış-* eylemi ise *Ayşe* sözcüğüne Vasıta Durumu (‘VasD’, İng. Instrumental ‘Ins’) yüklemektedir. (2)’de ise tümcelerdeki eylemler kaldırılıp Durum biçim birimleri yüklemleştirilmek istendiğinde *-DA* haricindeki diğer Durum biçim birimlerinin yüklem kuramadığı gözlemlenmektedir. (2d-e)’deki Durum biçim birimleri de yüklem kurabiliyor gibi gözükse de bunlar belirli kullanımlarla sınırlıdır. Örneğin, “Mehmet bizden.” tümcesinde parça-bütün, grup üyesi ilişkisi kurulmaktadır ve *-Dan* biçim biriminin yüklemci işlevi bu örnekle sınırlıdır. *-(y)la* Vasıta Durumu da *beraber/birlikte* anlamını kattığı zaman yüklemleşebilmektedir (Ali Ayşe’yle beraber/birlikte)². Ancak (2e)’de böyle bir durum söz konusu değildir. Dolayısıyla (2d-e)’deki tümceler, çalışmanın dışında tutulacaktır.

Ayrıca *-DA* dışındaki Durum biçim birimleri, *-kl* aitlik biçim birimiyle de çekimlenmemektedir. (3)’teki tümceler ise TT’de *-DAkl* biçim birimine ait örnekleri içermektedir. (3a)’da *-DAkl* biçim birimi, niteleme işlevi görmektedir. Bu tümcenin üzerinden *-kl* kaldırıldığında

¹ Bu çalışma, “21st International Conference on Turkish Linguistics” adlı konferansta “A Syntactic Examination on Locative Existential Sentences in Turkey Turkish” başlıklı özet olarak sunulmuş bildirinin genişletilmiş hali olup 1919B012323517 numaralı Tübitak 2209-A projesi kapsamında desteklenmiştir. Tübitak’a katkılarından dolayı teşekkür ederiz.

² Çalışmada, (2e)’deki tümcenin, *beraber/birlikte* gibi yapılarla öbekleşmediği veya eylemin olmadığı durumlarda yanlış olduğu

vurgulanmaktadır. Bunun yanı sıra bu tür tümceler, eylemlerle birlikte kurulduğunda kabul edilebilir niteliktedir. (2d)’deki tümce de böyledir. Ancak çalışma, eylemlerin veya başka yapıların tümcede yer almadan Durum biçim birimlerinin yüklem bir parçası olabilmeye odaklanmaktadır. Dolayısıyla, (2a)’daki *-DA* biçim birimi, yüklemde bulunması açısından diğerlerinden ayrılmaktadır. Ayrıca, (2e)’deki tümce her zaman *beraber/birlikte* yapılarıyla kabul edilebilir tümceler oluşturamamaktadır: “*Ali Ayşe’yle birlikte/beraber evlendi.”

ise aynı tümce (3b)’de *ol-* hafif eyleminin (İng. light verb) sıfat-fiil ile çekimlenmesiyle yapılmaktadır. Ancak (3c)’de, hem sıfat-fiilin hem de *-ki* biçim biriminin sözcükten silindiği tümcelerin doğruluk değeri tartışmalıdır. (3c)’nin doğruluk değeri, yalnızca şöyle bir diyalogla sınırlandırıldığında geçerlilik kazanabilir: “Evde televizyon bozuk diyorum sen hiç ilgilenmiyorsun”. Fakat, araştırmamızda bizi ilgilendiren ana husus, (3a-b-c)’nin ne tür bir tümceden oluştuğudur:

- 3)
 - a. *Ev-deki* televizyon bozuk-Ø.
ev-BulD.NİT televizyon bozuk-3Tek
 - b. *Ev-de ol-an* televizyon bozuk-Ø.
ev-BulD ol-SF televizyon bozuk-3Tek
 - c. *??/*Ev-de* televizyon bozuk-Ø.
ev-BulD televizyon bozuk-3Tek

(4)’te verilen örnekler ise *-DA* biçim biriminin varoluşsal tümcelerdeki (İng. existential sentences) kullanımıyla ilgilidir. (4a)’da *var* ile kurulan tümcenin başında Bulunma Durumu’nun (bahçe-de) yer aldığı görülmektedir. (4b)’deki tümce de (4a) ile aynı anlamdayken *-DA* burada yüklemde yer almaktadır. Ancak (4b)’deki özne (kedi), (4c)’deki gibi yüklemleştirilmek istendiğinde tümce bozulmaktadır. Tümcenin dil bilgisel olması için, *-DA*’nın *-ki* biçim birimiyle çekimlenmesi gerekmektedir. Böylece (4d)’de görüldüğü üzere, özne yüklemcil olabilmektedir:

- 4)
 - a. Bahçe-de kedi *var*-Ø.
bahçe-BulD kedi *var*-3Tek
 - b. Kedi *bahçe-de(-dir)*-Ø.
kedi bahçe-BulD(-KOŞ)-3Tek
 - c. *Bahçe-de *kedi(-dir)*-Ø.
bahçe-BulD kedi(-KOŞ)-3Tek
 - d. *Bahçe-deki* kedi(-dir)-Ø.
bahçe-BulD.NİT kedi(-KOŞ)-3Tek

Alan yazınına bakıldığında ise geleneksel ve modern dil bilim çerçevesinde, konunun farklı şekillerde ele alındığına rastlanmaktadır. Geleneksel yaklaşımlarda, Tamlayan (benim+ki) ve BulD’den sonra gelen *-ki* biçim biriminin; aitlik, sıfat yapım eki ve birleşik ek görevinde olduğu ifade edilmektedir (Demirci ve Dinçaslan, 2015: 16; Korkmaz, 2014: 128; Bayram, 2023: 34; Deniz Yılmaz, 2018: 56; Banguoğlu, 2019: 184-185; Korkmaz, 2014: 128; Aydın, 2017: 13). *-DA* biçim birimi ise Orhun yazıtlarında hem ÇıkD hem de BulD olarak kullanılmıştır (Aydın, 2017: 5; Ata, 2018: 96; Tekin, 2003: 113; Erdal, 2004: 372).

Orhun ve Uygur dönemindeki eserlerde BulD; eylemin süresi boyunca nesnenin içinde bulunduğu durumu, eylemin başlangıç noktasını ve ÇıkD ile oluşturulan karşılaştırmalı yapıları meydana getirir (Tekin, 2003: 114; Erdal, 2004: 372). Buna ek olarak yine Uygur Türkçesinde, adların hedef bildirdiği zaman da *-DA* biçim birimine başvurulduğu görülmektedir (Erdal, 2004: 371). Birçok çalışmada *-DA* biçim biriminin ağırlıklı olarak yer ve zaman bildirme işlevi üzerinde durulmaktadır (Alyılmaz, 2010: 113-117; Demir ve Yılmaz, 2010: 209). *-DA* biçim birimi söz dizimsel bir kategoridir (Delice, 2019: 54-55). BulD, parçacıl işleviyle

veya doğrudan yer bildirmesiyle de (İng. partitive-locative/directive-locative) ele alınmaktadır. Bu işlevi yerine getiren *-ra* biçim birimidir. Tarihi metinlerdeki şu kullanımlarda, doğrudan yer bildirme işlevi mevcuttur: taşra (dışarıda), içrä (içeride). *-ra* biçim biriminin parçacıl işlevinde yer bildirdiğine ilişkin örnekler ise şunlardır: “közrä (gözde), yüekrä (yüekte)” (Erdal, 2004: 373-374). *-DA* biçim birimi yer bildirmesinin yanı sıra, tümcede Koşaç (‘KOŞ’, bildirme kipi, İng. Copula ‘COP’,) olmadığı durumlarda ise yüklemcil görevdedir (Bayram, 2023: 25-36).

Varoluşsal Tümcelerin temelini de BulD’li yapılar meydana getirir. BulD, Dolaylı Nesne (İng. Indirect Object) olarak tümcede yer aldığı belirteç işlevindedir (Göksel ve Kerslake, 2005: 158-159; Johanson, 2021: 817). Modern dil bilgisi çalışmalarında *-DA* biçim birimi, varoluşsal tümcelerin yanında, İyelik (‘İye’, İng. Possessive) ve koşaç tümcelerinin bir parçası olarak ele alınmaktadır. BulD, yüklemcil olabilmesi açısından Küçük Tümce (‘KT’, İng. Small Clause ‘SC’) oluşturabilmektedir (Kuram, 2006: 16, 2020: 119-123). BulD varoluşsal tümcelerle ortaya çıktığı gibi, yüklemcil işlevdeyken kimi zaman varoluşsal tümcelerle aynı anlamı ifade eder (Lyons, 1967: 390; Sawyer, 1973: 240; Bentley vd. 2013: 1; Yazar, 2020: 224; Görgülü, 2019: 17; Göksel ve Kerslake, 2005: 111-113; Seydi, 2020: 656; Veselinova, 2013: 125-126). BulD’nin varoluşsal tümcelerde ve yüklemcil işlevde yer almasının yanında, sahiplik ifade ettiği tümcelere ilişkin örnekler aşağıdaki gibidir:

- 5)
 - a. “Predicate locative: The book *is on the bench.*”
‘Kitap bankta/bankın üzerinde.’
 - b. “Existential: *There is a book on the bench.*”
‘Bankın üzerinde/Bankta kitap var.’
 - c. “‘Have’: Lupe *has* a book.” ‘Lupe’nin kitabı var.’
(Freeze, 1992: 554-555; McNally, 1998: 353)

Görüldüğü üzere (5a)’daki tümcede BulD, yüklemcil işlevdedir. (5b)’de varoluşsallık bildiren tümcede ortaya çıkan BulD, (5c)’de açıkça yer almasa bile sahiplik anlamı mevcut olduğu için (5b)’deki tümceyle benzerlik göstermektedir. Kadri Kuram’a göre BulD ile kurulmuş (6)’daki tümceler KT’den oluşmaktadır:

- 6)
 - a. “Jim_i was KT t_i *at the party*” (Kuram, 2020: 123)
‘Jim partideydi.’
 - b. “Tavuk_i [KT t_i *fırın-da*]-ydi”
tavuk [fırın-BulD]-GEÇ (Kuram, 2020: 123)

BulD, ana tümcenin eylemden olduğu yerlerde de KT işlevinde kullanılabilir. Ancak böyle bir durumda KT, bitimli tümcelerde olduğu gibi kişi, sayı ve cinsiyeti ifade eden phi-özelliğiyle (İng. phi-feature) çekimlenemez. KT, bitimsiz tümcelerde meydana gelmektedir (Kuram, 2020: 127):

- 7)
 - a. “Aşçı tavuğ-u *fırın-da* pişirdi”
(Kuram, 2020: 124)
aşçı-YalD tavuk-BD fırın-BulD pişir.GEÇ
 - b. “*Askerler [beni *omuzların-da-yım*] taşıdılar”
(Kuram, 2020: 127)

asker.Çoğ ben.BD omuz.3Çoğ.İye-BulD-1Tek taş.İYE.Çoğ

- c. “*[Ali]’yi tamamen bahçedeki çamurun içinde-ydi] bul-du-m”
Ali.BD tamamen bahçe.BulD.NİT çamur.TamD iç.3Tek.İye.BulD-GEÇ bul-GEÇ-1Tek
(Kuram, 2020: 125)

Türkiye Türkçesindeki bu yapılar, tarihî Türkçede ise farklı tümce dizilişleriyle karşımıza çıkmaktadır. Konuyla ilgili verilen (1), (2), (3) ve (4)’teki dil bilgisi dışı ve dil bilimsel tümcelerin yapısal analizini açıklayabilmek ve gelişimini kavrayabilmek için, tarihî Türkçedeki benzer öbeklere göz atmakta yarar vardır. -DA ve -DAKİ tümceleriyle ilgili tarihî Türkçeden elde edilen veriler şunlardır:

Orhun Türkçesi

- 8) “...(K8) [Kangım] (K9) kağan, eçim kağan olurtıkınta
baba.1Tek.İye kağan amca.1Tek.İye kağan tahta çık.ZF
tört bulung-daki bodunuğ nençe itmiş-Ø”
dört taraf-BulD.NİT halk.BD defalarca düzene sok.KAN.KİP-3Tek

“...(K8) (Babam) (K9) Hakan, amcam Hakan tahta oturduklarında dört bucaktaki halkları defalarca tanzim etmiş...”
(BK-K 8-9) (Tekin, 2017: 54-55)

Yenisey Yazıtları

- 9)
a. “(3)...Teñri-deki künke yer-deki elimke
gökyüzü-BulD.NİT gün.YönD yeryüzü BulD.NİT devlet.1Tek.İye.YönD bökmeyim.”
(E-7 (Barık III))
doy.OLM.GEÇ.1Tek
“...Gökyüzündeki güneşe, yer yüzündeki devlete doymadım...”
b. “(3)...buju-suz er-de ben er-dim.” (E-6 (Barık II))
tasa-TÜR koca-BulD ben i.KOŞ-GEÇ.1Tek
“...Tasasız kocamda idim...”
c. “er atım kalıktık (?) inal öge ben eki yetmiş yaşım-da.”
er ad.1Tek.İye Kalıktık Inal Öge ben iki yetmiş yaş.1Tek.İye-BulD
“...Savaşçı er adım Kalıktık Inal Öge. Altmış iki yaşındayım...”
(E-49 (Bay-Bulun II)) (Kormuşin vd., 2016: 66-67-154)

Karahanlı Türkçesi

- 10)
a. “99. ...tapuğka kelip kut kapuğ-da-turur-Ø
hizmet.YönD gel.ZF mutluluk kapı-BulD-dur.SÜR.GÖR-3Tek
kapuğda turuğlı tapuğ-da-turur-Ø...”
kapı.BulD dur.SF hizmet-BulD-dur.SÜR.GÖR-3Tek

(Hacib, 1070a: 14)

‘...Kimi tutar doğudan bin armağan sunar
Kimi batıdan hizmetine koşar...’

- b. “55. bâb ...kapuğ-daki er at birle negü teg tirilgüsin
55. bölüm kapı-BulD.NİT hizmetkâr ile nasıl geçinme.3Tek.İye.BD ayur-Ø...”
söyle.SÜR.GÖR-3Tek (Hacib, 1070a: 8)
“...kapıdaki eratla (hizmetkârlarla) nasıl geçinileceğini söyler...”
(Hacib, 1070b: 29; Öztekten, 1997: 522)

Harezmi Türkçesi

- 11) “[358] (8)...Adağın-dağı buqağası birle ayak.3Tek.İye-BulD.NİT pranga.3Tek.İye ile boynın-dağı zenciri birle...”
boyun.3Tek.İye-BulD.NİT zincir.3Tek.İye ile
(Eckmann, 1995: 249)
‘...Ayağındaki prangası ve boynundaki zinciriyle...’

Çağatay Türkçesi

- 12) “...Ve mén alarnıñ biriniñ arzusun-da-mén...”³
ve ben onlar.TamD biri.TamD arzu.3Tek.İye-BulD 1Tek
“...Ben onlardan birinin arzusundaım (Onlardan birini arzulamaktayım)...
(Erdem Uçar, 2011: 255)

Eski Anadolu Türkçesi

- 13)
a. “[484a] (3)...biz ölmez-biz illâ evvelki ölüm ki biz öl.GENZ.OLM-1Çoğ illa evvel.NİT ölüm ki dünyâ-da-dur-Ø...”
(Küçük, 2014: 290)
dünya-BulD-KOŞ-3Tek
‘...biz ölmeyiz. Evvelki ölüm yalnızca dünyadadır...’
b. “[442b] (4)...belki zâlimler bellü azgunluk-da-dururlar...”
(Küçük, 2014: 260)
belki zalim.Çoğ belli azgunluk-BulD-dur.SÜR.GÖR.3Ço
‘...belki zalimler apaçık sapkınlık içerisinde dirler...’
c. “[521b] (5)...evvel-deki kelime olmasaydı-Ø...”
(Küçük, 2014: 290)
evvel-BulD.NİT kelime ol.OLM.ŞRT.i.KOŞ.GEÇ.3Tek
‘...eğer önceki sözler olmasaydı...’

Yöntem

Araştırmamızın yöntemini Üretici Dil Bilgisi oluşturmaktadır. Üretici Dil bilgisi; Dönüşümsel Dil Bilgisi (İng. Transformational Grammar, ‘TG’), Dönüşümsel Üretici Dil Bilgisi (İng. Transformational Generative Grammar), Standart Teori (Standard Theory), Genişletilmiş Standart Teori (İng. Extended Standard Theory), Yönetim ve Bağlama Teorisi, İlkeler ve Değiştirgenler (İng. Principles and Parameters, ‘P&P’) ve Minimalist Program olarak da adlandırılmaktadır. Üretici Dil Bilgisi, dildeki temel bileşenler üzerine kurulmuştur.

³ Notasyonlar yapılırken Leipzig Glossing Rules’taki ölçütler kullanılmıştır (Max Planck Institute, 2026). Türkçedeki 3. tekil kişi

İyelik biçim birimi ise *Turkic* adlı eser referans alınarak -(s)In biçiminde çözümlenmiştir (Johanson, 2021: 925).

Bu bileşenler; dili oluşturan temel unsurları derleyip bir araya getiren sözlükçe ve onları belirli kurallar ve sistemler ekseninde birleştirerek daha büyük yapılar haline getiren söz dizimsel kurallardan oluşmaktadır. İnsan zihninde bir numarator vardır. Bu numaratorde; biçim birimler, sözcükler, öbekler olmak üzere dilsel veriler mevcuttur. Numaratorden dilsel veriler seçilerek anlamlı ve kurallı birtakım öbek yapılar oluşturulmaktadır. Üretici Dil Bilgisi, bu süreçlerin nasıl meydana geldiğini bilişsel ve teorik olarak açıklamaya çalışmaktadır.

1950’lerde Noam Chomsky tarafından ortaya atılan Üretici Dil Bilgisi, 1981’de Yönetim ve Bağlama kuramı altında ele alınmıştır. Yönetim ve Bağlama kuramı, sözlüksel unsurları Derin Yapı (İng. Deep Structure, ‘D-Structure’) ve Yüzey Yapı (Surface Structure, ‘S-Structure’) olmak üzere iki şekilde incelemektedir. Söz dizimsel görünüm, Derin Yapı temelinde, Yüzey Yapı’daki birtakım taşıma (İng. movement) işlemleri ile faaliyet göstermektedir. Bu taşıma işlemleri tümcede açık (İng. overt) taşıma olarak nitelendirilir. Bunun haricinde, tümcelerin Mantıksal Yapı’sı (İng. Logical Form) ise yorumlama aşamalarını içermektedir. Taşıma işlemleri Yüzey Yapı’ya ulaşmadan önce açık olarak meydana gelebileceği gibi, Mantıksal Yapı’da kapalı (İng. covert) olarak da işlemlenebilir.

Söz dizimsel yapılar, X-bar denilen bir Baş unsura sahiptir. Baş unsur yanına ögeler olarak söz dizimsel yapıları oluşturur. Bu yapılar X Öbeği (İng. X-Phrase, ‘XP’)⁴ adı verilmektedir. X, yanına ZÖ öbeğini alarak onu Tümleç’i yapar ve öbek oluşumunun ilk evresi olan Ara Yansıma (İng. Intermediate Projection) gerçekleşmiş olur. Öbek dallanırken yanına bir YÖ yani Gösterici (İng. Specifier) aldığı anda ise Büyükçül Yansıma (İng. Maximal Projection) meydana gelir ve öbek oluşumu tamamlanır. Bu yapıya gerektiğinde Eklenti (İng. Adjunction) de dahil olur (Chomsky, 1988: 51, 2015: 157-158; Alexiadou vd., 2007: 11; Carnie, 2013: 185; Adger, 2002: 91; Tortora, 2018: 330; Roberts, 2023: 78).

Evrensel Dil Bilgisi (İng. Universal Grammar) çerçevesinde, 1993’te Chomsky tarafından geliştirilen Minimalist Program yaklaşımı ise Üretici Dil Bilgisi’ne yeni bir boyut kazandırmıştır. Minimalist Program, dilde mevcut olan bir problemi veya olguyu; en kısa, öz, pratik ve kısa yoldan açıklamayı ilke edinen bir disiplindir. Minimalizm’in asıl amacı; söz dizimsel çıktılarının doğal olması ve en az çaba yasasıyla en hassas veriyi elde etmektir (Chomsky, 1957, 1981, 2015; Hornstein vd., 2005; Adger, 2002; Carnie, 2013; Alexiadou vd., 2007; Baker, 2015).

Buna göre araştırma, Üretici Dil Bilgisi çerçevesinde değerlendirilecek, modern dil biliminin önerdiği kuramlara ve yöntemlere odaklanacaktır. Çalışma, söz dizimsel ilkelerle temellendirilecektir.

Veri Toplama Teknikleri

Çalışmanın tarihî Türkçe ile ilgili olan verileri; Orhon Yazıtları, Yenisey Yazıtları, Prens Kalyānamkara ve Pāpamkara Hikāyesi (Eski Türkçe), Karahanlı Türkçesi İlk Kur’an Tercümesi, Kutadğu Bilig (Karahanlı Türkçesi), Nehcü’l-Ferādis (Harezmi Türkçesi), Ali Şir Nevāyî’nin Nesāyimü’l-Mahabbe Min Şemāyimi’l Fütüvve I (Çağatay Türkçesi) ve Eski Anadolu Türkçesi Dönemine Ait Satır Arası İlk Kur’an Tercümesi (Eski Anadolu Türkçesi) adlı eserlerden derlenmiştir. Türkiye Türkçesine ait veriler ise tarafımızca, ana dili sezgisine dayanılarak üretilmiştir.

Çalışmanın Sınırlılıkları

Çalışmanın sınırlılıklarını; Eski Türkçe, Karahanlı Türkçesi, Harezmi Türkçesi, Çağatay Türkçesi, Eski Anadolu Türkçesi ve Türkiye Türkçesinden toplanan veriler oluşturmaktadır.

Araştırma Soruları

Giriş bölümünde Türkiye Türkçesi ve tarihî Türkçeden verilen örneklerin ardından, çalışmadaki araştırma soruları aşağıdaki gibidir:

- 1) *-DA* Bulunma Durumu, tarihî metinlerden itibaren yüklemcil işlevde kullanılırken *-Dir* veya *-DurUr* koşacıyla öbek kurarak Eylem Öbeği (EÖ) içerisinde mi yer almaktadır?
- 2) Eğer BulD koşaçla öbek kuruyorsa, hangi durumlarda koşacın Tümleç’i konumunda yer alabilmektedir?
- 3) Bu yapıların tarihî metinlerden günümüze kadar, KT (Küçüksakarya, 2024; Kuram, 2006, 2020; Bentley vd., 2013) oluşturduğundan söz edilebilir mi? Verilen örnekler üzerinden hareketle, KT oluşmasındaki ölçütler nelerdir?
- 4) *-ki* biçim birimi KT üzerine mi eklenmektedir yoksa *-DA* biçim birimine eklendikten sonra mı tümce oluşturmaktadır?
- 5) Diğer Durum biçim birimlerinin yüklemleşememe nedenleri nelerdir?

Analiz ve Bulgular

Varoluşsal Tümceler ve Sahiplik Tümceleri

Giriş bölümünde (5)’teki örneklerde ele alındığı üzere, *-DA* biçim birimi yüklemcil olmasının yanı sıra varoluşsal tümceler de oluşturmaktadır. Özneler canlı olduğunda varoluşsal tümceler sahiplik ifade etmektedir (5c). (5c)’deki tümceler Türkçede, Tamlayan Durumu (‘TamD’, İng. Genitive Case ‘Gen’) ve İye öbekleriyle benzerlik göstermektedir:

- 14)
 - a. *Ben-im ayakkabı-Ø-Ø* eski-Ø.
ben-TamD ayakkabı-1Tek.İye-YalD eski-3Tek
 - b. *Ben-im ayakkabı-m-Ø* eski-Ø.
ben-TamD ayakkabı-1Tek.İye-YalD eski-3Tek
 - c. *Ben-de ayakkabı-Ø* var-Ø.
ben-BulD ayakkabı-YalD var-3Tek
 - d. **Ben-de ayakkabı-m-Ø* var-Ø.

⁴ X, ZÖ ve YÖ tanımlamaları, öbek yapı hiyerarşisini anlatmak adına ilgili kaynaklarda temsili ifadeler olarak verilmektedir.

ben-BulD ayakkabı-1Tek.İye-YalD var-3Tek (14a-b)'de görüldüğü üzere İyelik biçim birimi, varoluşsal tümcelerin dışındaki tümcelerde seçimlidir. Ancak, var/yok yüklemeleriyle kurulan varoluşsal tümcelerde BulD, tümcenin asıl üyesi olarak yer aldığı İye biçim biriminin işaretlenemediği görülmektedir (14d). BulD'nin yer aldığı yapılarda İye olmadığına tümce dil bilgiseldir (14c). (14)'teki bu tümcelerin yapısını daha iyi anlamak için, yüklemelerin (eski/var) yer değiştirilerek test edilmesi önem arz etmektedir:

- 15)
- *Ben-im ayakkabı-Ø-Ø var-Ø.
ben-TamD ayakkabı-1Tek.İye-YalD var-3Tek
 - Ben-im ayakkabı-m-Ø var-Ø.
ben-TamD ayakkabı-1Tek.İye-YalD var-3Tek
 - *Ben-de ayakkabı-Ø-Ø eski-Ø.
ben-BulD ayakkabı-1Tek.İye-YalD eski-3Tek
 - *Ben-de ayakkabı-m-Ø eski-Ø.
ben-BulD ayakkabı-1Tek.İye-YalD eski-3Tek

Yüklemler yer değiştirildiğinde (15a)'daki tümcede İye'nin silinemediğine şahit olunmaktadır. Varoluşsal tümcelerde İye mutlaka korunmalıdır (15b). Diğer yandan (15c-d)'ye bakıldığında BulD ile kurulan tümcelerde İye'lerin sözcüklere hiç biçimlenemediğine rastlanmaktadır. Öyleyse, varoluşsal tümcelerdeki BulD, sahipliği bir nevi içinde barındırmaktadır. *Var/yok* yüklemeleri dışındaki yüklemelerle kurulan tümcelerde ise bu sahiplik ifadesi TamD-İye ile karşılanmaktadır. Ancak burada varoluşsallık dışındaki tümcelerde İye'nin, neden seçimlik olabildiğine odaklanılmalıdır. Bunun için, varoluşsal tümceleri oluşturan unsurları gözden geçirmek gerekmektedir:

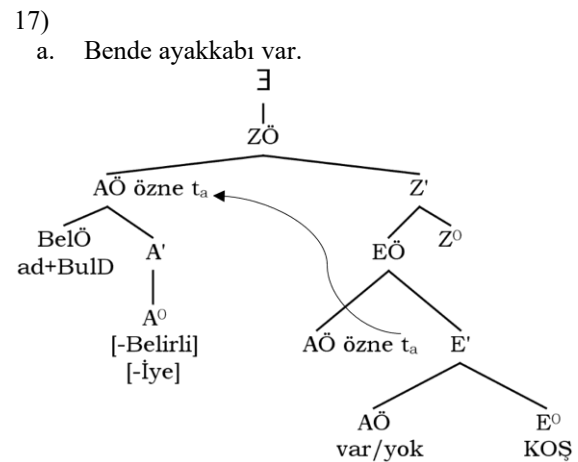
- 16)
- “a. There are some books on the table (İngilizce)
PROFORM COPULA PIVOT CODA
 - Ci sono dei libri su tavolo (İtalyanca)
PROFORM be.3PL some books on-the table
 - Il y a des livres sur la table (Fransızca)
EXPLETIVE PROFORM have.3SG some books on the table
 - Hay unos libros sobre la mesa (İspanyolca)
have.3SG-PROFORM some books on the table
‘There are some books on the table’” (Bentley vd., 2013: 1)
‘Masada birkaç kitap var.’

Varoluşsal tümcelerde özne *pivot* (İng.) terimiyle, BulD ise *coda* (İng.) ile ifade edilmektedir. *Pivot* zorunlu unsurken *coda*, bu tümcelerde sıklıkla başvuru bir ögedir (Lyons, 1967: 390; Sawyer, 1973: 240; Francez, 2009: 9; Bentley vd., 2013: 1; Hazout, 2004: 394-395). İngilizcede *there* ve İtalyancadaki *il*, tümce başında dolgu adlı işlevi görmektedir. Ancak bunlar kimi zaman önbiçim (İng. proform) olarak da adlandırılabilir. BulD'ler ad veya adılar üzerinde sahiplik bildirirken (14c)'de *var/yok* yüklemelerinin önündeki adlar da özne konumunu doldurmaktadır. Hatta bu özneler, *var/yok* yüklemeleriyle EÖ alanı oluşturmaktadır.

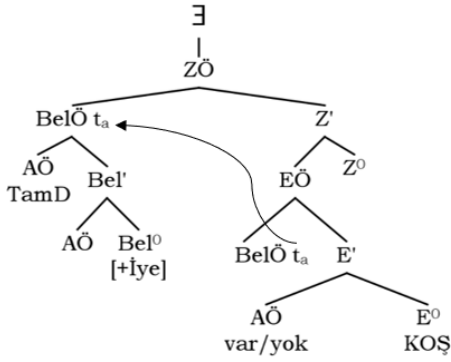
Birtakım çalışmalara göre, varoluşsal tümcelerdeki EÖ alanı, adın yükleme dâhil olmasıyla oluşmaktadır. EÖ içerisindeki bu adlar Belirsiz'dir (İng. Indefinite) (Arslan Kechriotis, 2009: 91-100). Adlar Durum'la işaretlendiğinde Belirlilik (İng. Definiteness) kazanır (Arslan Kechriotis, 2009: 21). İye biçim birimiyle işaretlenen bir ad ise EÖ alanı içerisindeki ada göre Belirlilik'e sahiptir. Varoluşsal tümcelerde Belirlilik'i kodlayan ise BulD'nin tümce başındaki konumu olabileceği gibi, adıların varlığı da olabilmektedir. Bu nedenle çalışmada, BulD ile işaretli yapılar BelÖ altında gösterilmiştir. BulD öncelikle, özneye kapsam ve yer bilgisi bakımından nitelik kazandırdığı için ikisinin bir öbek oluşturduğu düşünülmektedir. İlerleyen bölümlerde bu durum ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

Belirlilik, TamD-İye yapısıyla da ortaya çıkmaktadır. (14a)'daki gibi, bir nesnenin *eski* olduğunu ifade etmek, aynı zamanda onun var olduğunu da bildirmek demektir. Bu nedenle varoluşsal tümceler, nitelik bildiren tümcelere göre 1. aşamayı oluşturmaktadır. Varlık ifade edildikten sonra, 2. aşamada adın niteliği hakkında bilgi verilmektedir. Dolayısıyla (15c-d)'de öncelikle *var/yok* tümceleriyle varlık bildirilmediği için tümceler bozuk olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca (15d), İye barındırmasından dolayı da kusurludur. Çünkü sahiplik işlevi BulD tarafından yerine getirilmektedir.

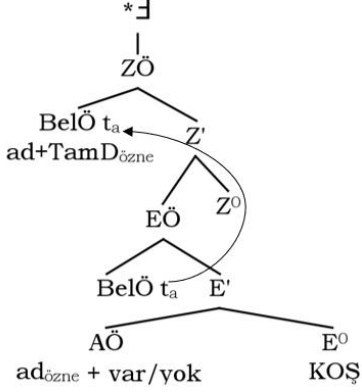
Varoluşsal tümcelerde Belirlilik kazanan adlar, İye alıp (15b)'deki gibi EÖ alanı içerisinden TamD'li öbeğe doğru yükselmektedir. (15a)'daki gibi ad üzerinde İye olmadığına adın, EÖ alanı içerisindeki konumunu sürdürdüğünden söz edilebilir. Burada Belirli olmadığından TamD'li yapıya dâhil olamamaktadır (17c). Bu nedenle (15a) bozuktur. Nitelik bildiren tümcelerde (14a-b) Belirlilik, İye ile sınırlandırılmaktadır. Taşıma aşamasında İye'den önce ad, bu alana yerleşmektedir. Bu nedenle İye'den ziyade adın taşınması önemlidir. Uyum biçim birimlerinin seçimlik olmasının nedeni bundan kaynaklanabilir. Varoluşsal (∃) tümcelerdeki BulD'nin kattığı Belirlilik ile, nitelik bildiren tümcelerdeki TamD'nin Belirlilik özelliği benzerdir:



b. Benim ayakkabım var.

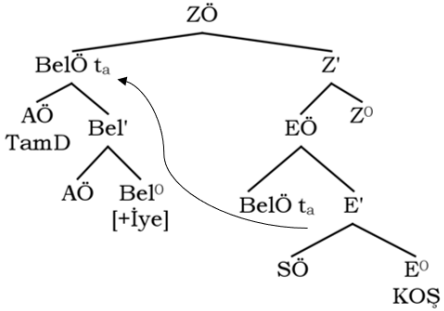


c. *Benim ayakkabı var.

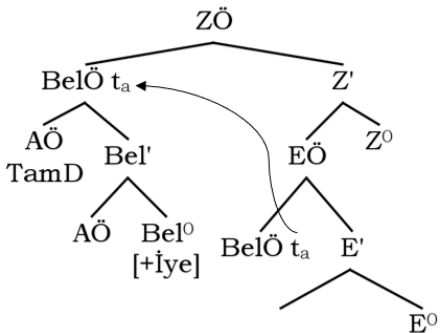


Varoluşsal tümceler dışında kurulan tümcelerde yüklem, AÖ veya SÖ'den oluşabildiği gibi E'den de oluşabilir. Bu tümceler (18b-d)'de gösterilmektedir: 18)

- a. Ben -im televizyon(-um) bozuk-Ø.
ben-TamD televizyon(-1Tek.İye) bozuk-3Tek
- b.



- c. Ben-im televizyon(-um) kayboldu-Ø.
ben-TamD televizyon(-1Tek.İye) kaybol.GEÇ
3Tek
- d.



Öztürk ve Erguvanlı Taylan (2016)'da TamD-İye öbekleri, yapı ve anlamsal özelliklerine göre sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre, bağımlı bileşen parçalarla (İng. part-whole: dependent component part) kurulan öbeklerde, İye biçim birimi silinememektedir (19a). Ancak otonom bileşen parçalarda (İng. autonomous component part) ve vücut parçalarında (İng. body part) bu mümkündür (19b-c):

- 19)
- a. “*Masa-nın kenar” parça-bütün: bağımlı bileşen parça
masa-TamD kenar
- b. “Araba-nın lastik” parça-bütün: otonom bileşen parça
araba-TamD lastik
- c. “Çocuğ-un burun” parça-bütün: vücut parçası
çocuk-TamD burun

(Öztürk ve Erguvanlı Taylan, 2016: 92)

(19a) türünden örneklerde, Baş ve TamD arasındaki anlamsal bağ İye'nin silinmesine izin vermediği gibi, bu öbeklerle varoluşsal tümceler de kurulamadığı görülmektedir:

20)

- a. *oda-nın iç-i var-Ø.
oda-TamD iç-3Tek.İye var-3Tek
- b. *oda-da iç var-Ø.
oda-BulD iç var-3Tek
- c. *oda-nın kenar-ı var-Ø.
oda-TamD kenar-3Tek.İye var-3Tek
- d. *oda-da kenar var-Ø.
oda-BulD kenar var-3Tek
- e. *oda-nın dış-ı var-Ø.
oda-TamD dış-3Tek.İye var-3Tek
- f. *oda-da dış var-Ø.
oda-BulD dış var-3Tek

-DA Durumunun Yüklemcil İşlevde Kullanıldığı Yerler

Tarihî Türkçeden örneklerin verildiği Giriş bölümünde, -DA'nın *turur* koşacıyla birlikte ana tümce kurduğu bilinmektedir. Ana tümceler dışında, -DAKı olarak karşımıza çıkan BulD, kimi yerlerde -KI biçim birimi olmadan da kullanılmaktadır:

21) “...men-iş el-tävkağaç-ım siz-iş er-mâz mü-Ø...”
ben-TamD devlet-BulD kazanç-1Tek.İye siz-TamD
i.KOŞ-GENZ.OLM SOR-3Tek

“...elimdeki devlet gelirleri sizin değil midir?...”

(Hamilton, 2020: 38)

(21)'deki tümcede BulD ile çekimlenmiş ad, (3c)'deki örneğe benzemektedir. Her iki örnekte de -DA biçim birimi, -KI ile birleşme de nitelendirme işlevi gördüğünden söz edilebilir. -DA'nın nitelendirme işlevi görmesi, onun Sıfat İşlevli Yan Tümce ('SİYT', İng. Relative Clause 'RC') barındırdığını düşündürmektedir. Türkçedeki SİYT yapılarında, eylemlerin her zaman sesletilmediği gibi İngilizcede de Tümleyici Öbekleri'nin (İng. Complementizer Phrase 'CP') sesletilmediği görülmektedir (Doherty, 2015: 57). SİYT'nin oluşması ancak bir eylemle mümkündür ve bu eylemin her zaman sesletilmesine

ihtiyaç duyulmaz. SİYT oluşumunu, *-DA*'nın *turur* koşacıyla yüklemleşebilmesi tetikleyebilir. Çünkü *-DA*, eylemden yoksun değildir.

Tarihî Türkçede *-DA*'nın yüklemcil durumda *turur* koşacıyla çekimlenmesi, eylemin varlığını daha net kanıtlar. *Turur* koşacı yalnızca *-DA* için değil; *bar/yok* gibi tümceleri yüklemleştirmek için de kullanılır:

22) “[223] (15)

...Haq hazratında ābrūyı bar turur-Ø...”
(Eckmann, 1995: 154)

Hak kat.3Tek.İye.BulD şeref.3Tek.İye var
dur.SÜR.GÖR-3Tek

‘...Hak katında şerefi, haysiyeti vardır...’

Bilindiği üzere *turur* koşacı TT’ye gelinceye değin; “*dur, bulun-, var ol-, yaşa-, kalk-, ayağa kalk-*” (Ata, 1998: 432) anlamlarında kullanılmıştır. Yani sözcük, asıl anlamını hep barındırmıştır. Bazı kullanımlarda ise eylemin, asıl anlamını yansıttığı düşünülebileceği gibi koşaç işlevi gördüğünden de söz edilebilir:

23) “[65] (4)...körklüg köşk kördüm, qapuğında bir güzel köşk gör.GEÇ.1Tek.kapı.3Tek.İye.BulD bir cāriya turur-Ø...” (Eckmann, 1995: 48)

cariye dur.SÜR.GÖR-3Tek

‘...güzel köşk gördüm. Kapısında bir cariyeye durur...’

(23)’teki tümce aslında, *-DA*'nın yüklemcil olmaktan çıktığı ve *bar/yok* yüklemelerinin de yer almadığı tümcelerde, öznenin yüklemleşmesine örnektir. “*bir cāriya*” AÖ’sü tümcenin öznesidir ve yüklem görevini de görebilmektedir (26a-b). Buradaki *turur*, gerçek anlamda veya koşaç işlevinde düşünülebilir. Çünkü yukarıda görüldüğü üzere *tur-* eyleminin anlamlarından biri de *var olmaktadır*. Fakat TT’de, öznelerin koşaçla yüklemleşebilmesi dil bilgisel değildir (24c):

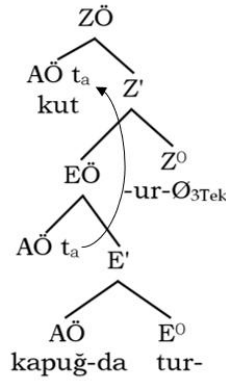
24)

- Dolap-ta zeytin var/yok-Ø.
dolap-BulD zeytin var/yok-3Tek
- Zeytin dolap-ta(-dir)-Ø.
zeytin dolap-BulD(-KOŞ)-3Tek
- *Dolap-ta zeytin(-dir)-Ø⁵.
dolap-BulD zeytin(-KOŞ)-3Tek

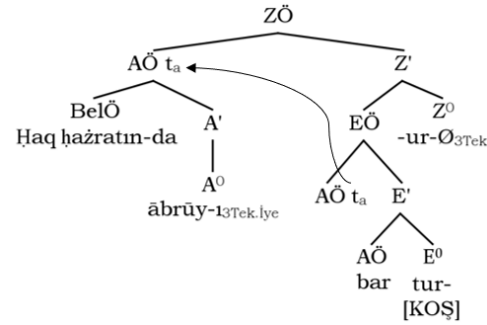
(24c)’teki örnek bize, TT döneminde koşacın asıl eylem formunu kaybettiği ve bu nedenle de özneleri yüklemleştiremediğini kanıtlamaktadır. Ancak, bu durum yine de varoluşsalların ve BulD’lerin aksine, öznelerin neden yüklemleşemediğini açıklayamamaktadır. Tarihî Türkçedeki *turur* koşacı, açık olarak eylem barındırdığından koşaçlar, EÖ’nün Baş’ını oluşturmaktadır. *-DA* biçim birimi de bu öbeğin Tümleç’ini meydana getirmektedir. Varoluşsal tümcelerde de *bar/yok* sözcükleri *turur*’un Tümleç’idir. (10a) ve (22)’deki tümceler (25a-b)’de gösterilmektedir:

25)

a.



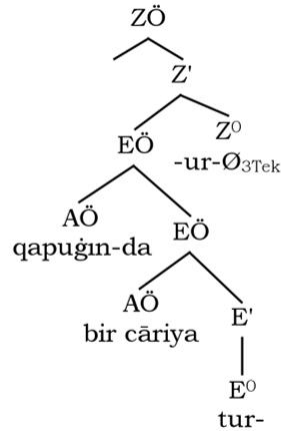
b.



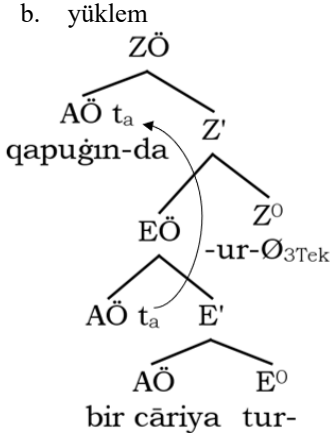
23)’teki tümce için, öznelerin yüklemleşebildiğinden söz edilmişti. Bu tümcenin ağaç diyagramı (26)’da verilmektedir. Her ne kadar (24c)’de, TT’de öznenin yüklemleşmediği görülse de (26)’da “*bir cāriya*” AÖ’sünün, *durmak* eyleminin gerçek anlamında kullanılmasıyla özne, koşaç işlevi görmesiyle de yüklem görevinde kullanıldığı düşünülebilir. Bu iki farklı yapı, (26a-b)’de gösterilmektedir:

26)

a. özne



⁵ Bu tümce, “*zeytin dolapta(dur)*” tümcesinin çalkalanmış biçimi olarak düşünülmemelidir. BulD, bu tümcede yüklem görevinde değildir.

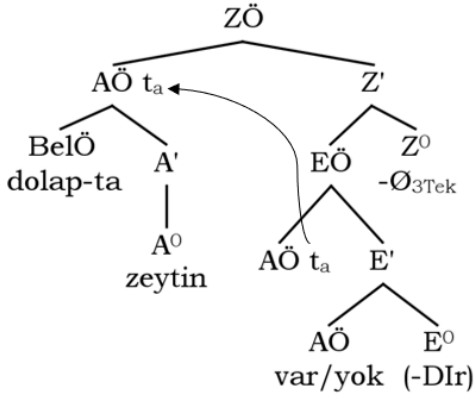


Türkiye Türkçesindeki Öznelerin Yüklemeleme Süreçleri

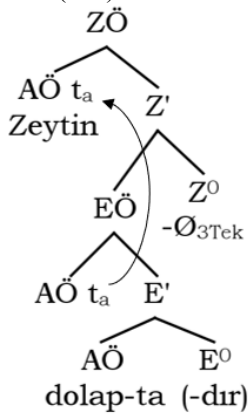
(24c) türünden bir tümcenin dil bilgiselleşmesi, BulD'nin üzerine bir biçim birim daha almasıyla mümkündür. Bu biçim birim *-ki* biçim birimidir. Ancak *-ki*'nin eklenmeden önce, ilgili tümcedeki söz dizimsel süreçleri incelemek gerekmektedir. (23)'teki tümcede ana tümce koşaç da olsa asıl eylemden oluştuğu için, özne klitiğe biçimlenmemektedir. Ancak TT'deki özneler klitiğe, yani ek eyleme biçimlenmektedir. Öznelerin ek eylemlere biçimlenmesi, onları zayıf kılmaktadır. Asıl eylem olmadığı için, ana tümce formu oluşmamaktadır:

27)

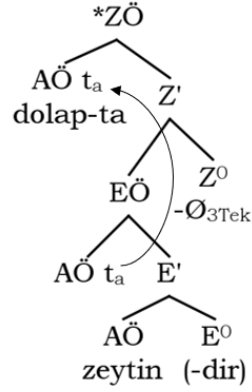
a. (24a)



b. (24b)



c. (24c)



Koşaçlar da düşük veya yüksek konumda olmalarına göre birtakım sınıflandırmalara tabidirler. Bazı araştırmacılar tarafından *ol-* koşacı, *i-* koşacına göre daha düşük konumda bulunmaktadır (Sağ, 2013: 295-298). Koşaçların kullanımı yerine göre farklılık gösterse de eylemcil yapılarını korudukları bir gerçektir. (24c) türünden bir tümcedeki özneyi, TT'de yüklemcil yapabilmek için birtakım koşulların oluşması gerekmektedir. Bu koşulların, tümce başındaki SİYT'ler olduğu varsayılmaktadır:

28)

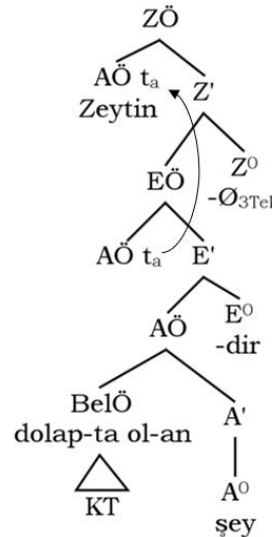
- Dolap-ta-ki zeytin(-dir)-Ø.*
dolap-BulD-NİT zeytin(-KOŞ)-3Tek
- Dolap-ta ol-an zeytin(-dir)-Ø.*
dolap-BulD ol-SF zeytin(-KOŞ)-3Tek

BulD'nin yüklemcil olduğu tümcelerde özne, aslında SİYT Başlı bir yüklem tarafından temsil edilmektedir. Yani özne ile SİYT tarafından nitelenen Baş veya boş birim eşlenmektedir. Tümceler (29c-d)'de ağaç diyagramında gösterilmektedir:

29)

- Zeytin, dolap-ta ol-an şey(-dir)-Ø.*
zeytin dolap-BulD ol-SF şey(-KOŞ)-3Tek
- Zeytin, dolap-ta ol-an-Dir-Ø.*
zeytin dolap-BulD ol-SF-KOŞ-3Tek

c.



Ahmet ben-YalD okul-BulD-1Tek san.SÜR.GÖR-3Tek

- c. Ahmet *ben-i okul-da-yım sanıyor-Ø* (bitimli)
Ahmet ben-BD okul-BulD-1Tek san.SÜR.GÖR-3Tek

(33a-c)’deki KT’lerdeki öznelere Yalın Durum (‘YalD’, İng. Nominative ‘NOM’) yerine Belirtme Durumu (‘BD’, İng. Accusative ‘ACC’) ile işaretlendikleri görülmektedir. Buna Kural Dışı Durum İşaretleme (‘KDİ’, İng. Exceptional Case Marking ‘ECM’) (Kornfilt, 2003: 5-6) adı verilmektedir. BD ile işaretlenmiş adılar, aslında ana tümcenin nesnelere oldukları halde, KT’nin öznesi olmak için özne konumuna yükselmektedir. Birtakım KT’lerde ise bitimli olan yapıların, bozuk tümce oluşturduğuna şahit olunmaktadır⁷:

34)

- a. “Rektör *ben-i doçent yaptı-Ø.*” (Kuram, 2020: 120) (bitimsiz)
rektör ben-BD doçent yap.GEÇ-3Tek
b. *Rektör *ben-i doçent-im yaptı-Ø.* (bitimli)
rektör ben-BD doçent-1Tek yap.GEÇ-3Tek

(33) ve (34)’teki tümcelerin her ikisinin de yüklemi geçişlidir. Buna rağmen (34b)’deki tümcenin yanlış olması, *yap-* eyleminin içsel olarak *sebep ve neden olma* anlamı barındırmasından kaynaklanabilir. Bunun yanı sıra, böyle bir anlam barındırmayan eylemlerle de (34b)’nin kullanımı dil bilgisi dışıdır. Bu durumda bitimsiz olan tümcenin de yanlış olduğu görülmektedir (35a):

35)

- a. *Rektör *ben-i doçent düşündü-Ø.* (bitimsiz)
rektör ben-BD doçent düşün.GEÇ-3Tek
b. *Rektör *ben-i doçent-im düşündü-Ø.* (bitimli)
c. rektör ben-BD doçent-1Tek düşün.GEÇ-3Tek

(35)’teki *düşün-* eylemi yerine *san-* eylemi kullanıldığında (36)’daki tümcelerin hepsinin dil bilgisel olduğuna rastlanmaktadır:

36)

- a. Rektör *ben-i doçent-Ø sandı-Ø.* (bitimsiz)
rektör ben-BD doçent san.GEÇ-3Tek
b. Rektör *ben-Ø doçent-im sandı-Ø.* (bitimli)
rektör ben-YalD doçent-1Tek san.GEÇ-3Tek
c. Rektör *ben-i doçent-im sandı-Ø.* (bitimli)
d. rektör ben-BD doçent-1Tek san.GEÇ-3Tek

(33)’ten (36)’ya kadar verilen örneklerde görüldüğü üzere, *san-* dışındaki eylemlerin içine tümceler gömülememektedir. (34a)’da ise ana tümceye bir tümce gömülmesinden ziyade, adın eylemle birleşerek *doçent yap-* gibi bir EÖ oluştuğu gözlemlenmektedir. *Düşün-* eyleminin içine BulD’li tümceleri yerleştirmeyi denediğimizde ise kabul edilebilirliği en yüksek tümce (37a)’dır:

37)

- a. a. ??Ahmet *ben-i okul-da düşündü-Ø.* (bitimsiz)
Ahmet ben-BD okul-BulD düşün.GEÇ-3Tek

- b. *Ahmet *ben-Ø okul-da-yım düşündü-Ø* (bitimli)
Ahmet ben-YalD okul-BulD-1Tek düşün.GEÇ-3Tek

- c. *Ahmet *ben-i okul-da-yım düşündü-Ø.* (bitimli)
Ahmet ben-BD okul-BulD-1Tek düşün.GEÇ-3Tek

BulD dışında, diğer Durumların da KT oluşturup oluşturmadığını incelemek gerekmektedir. (38)’deki tümcelerde sözcükler, Durum’la ve kişi uyumuyla işaretlendiklerinde de bozuk tümceler meydana gelir:

38)

- a. *Aytuğ *ben-i okul-dan/ım sandı-Ø.* (bitimsiz/bitimli)
Aytuğ ben-BD okul-ÇıkD/1Tek san.GEÇ-3Tek
b. *Aytuğ *ben-i okul-la/yım sandı-Ø.* (bitimsiz/bitimli)
Aytuğ ben-BD okul-VasD/1Tek san.GEÇ-3Tek
c. *Aytuğ *ben-i okul-a/yım sandı-Ø.* (bitimsiz/bitimli)
Aytuğ ben-BD okul-Yönd/1Tek san.GEÇ-3Tek
d. *Aytuğ *ben-i okul-u/yım sandı-Ø.* (bitimsiz/bitimli)
Aytuğ ben-BD okul-BD/1Tek san.GEÇ-3Tek

Öyleyse (38)’de Durum’la işaretlenmiş sözcüklerin hiçbir koşulda KT oluşturmadığına tanık olunmaktadır. (38a)’yı dil bilgiselleştirebilmenin tek yolu, Durum’la işaretlenen sözcüğün bir Baş tarafından yönetilmesidir. Bu Baş, parçacıl olabileceği gibi eylem de olabilir. Durum’un parçacılla yönetildiği öbeklerde kişi uyumunu parçacıl (39b); eylemle yönetildiği öbeklerde ise eylem almaktadır (39d):

39)

- a. Aytuğ *ben-i okul-dan biri sandı-Ø.* (bitimsiz)
Aytuğ ben-BD okul-ÇıkD biri san.GEÇ-3Tek
b. Aytuğ *ben-i okul-dan biri-yim sandı-Ø.* (bitimli)
Aytuğ ben-BD okul-ÇıkD biri-1Tek san.GEÇ-3Tek
c. Aytuğ *ben-i okul-dan çık-tı sandı-Ø.* (bitimsiz)
Aytuğ ben-BD okul-ÇıkD çık-GEÇ san.GEÇ
d. Aytuğ *ben-i okul-dan çık-tı-m sandı-Ø.* (bitimli)
Aytuğ ben-BD okul-ÇıkD çık-GEÇ-1Tek san.GEÇ-3Tek

ÇıkD’nin dışındaki Durum biçim birimleri ise (39c-d) gibi eyleme bağlanmaktadır. Ancak (40a)’da cansız sözcük üzerindeki VasD’nin, BulD’den oluşan bir yüklemle bağlanması daha uygunken canlı varlıklarda tek başına yüklemleşebildiği yani KT oluşturabildiğine rastlanmaktadır (40b). KT’nin eyleme bağlandığı da görülmektedir (40c):

(bitimsiz/bitimli)

⁷Yalnızca (34a)’daki tümce (Kuram 2020: 120)’den alınmıştır. (34b)’deki örnek, (34a) referans alınarak tarafımızca üretilmiştir.

- 40)
- Aytuğ ben-i okul-la piknik-te/piknik-te-yim sandı-Ø.
Aytuğ ben-BD okul-VasD piknik-BulD/piknik-BulD-1Tek san.GEÇ-3Tek
 - Aytuğ *ben-i* *Metin-le/Metin-le-yim* sandı-Ø.
(bitimsiz/bitimli)
Aytuğ ben-BD Metin-VasD/Metin-VasD-1Tek san.GEÇ-3Tek
 - Aytuğ *ben-i* *Metin-le* *gi(d)-iyor-um* sandı-Ø.
(bitimli)
Aytuğ ben-BD Metin-VasD git-SÜR.GÖR-1Tek san.GEÇ-3Tek
 - Aytuğ *ben-i* *okul-a* *yürü-yor-um* sandı-Ø.
(bitimli)
Aytuğ ben-BD okul-YönD yürü-SÜR.GÖR-1Tek san.GEÇ-3Tek
 - Aytuğ *ben-i* *okul-u bırak-tı-m* sandı-Ø. (bitimli)
Aytuğ ben-BD okul-BD bırak-GEÇ-1Tek san.GEÇ-3Tek

(39a-b)'de Durum'la çekimlenmiş sözcük, canlı bir varlık olduğunda (40b)'deki gibi tek başına yüklem olabilir. Bu türden bir yüklem; parçacıl, çıkma veya kaynak gibi bir anlamsal rol ifade etmesinden ziyade, bir kişinin desteklenmesini de ifade eder:

- 41)
- Aytuğ *ben-i* *Batuhan-dan* sandı-Ø. (bitimsiz)
Aytuğ ben-BD Batuhan-ÇıkD san.GEÇ-3Tek
 - Aytuğ *ben-i* *Batuhan-dan-ım* sandı-Ø. (bitimli)
Aytuğ ben-BD Batuhan-ÇıkD-1Tek san.GEÇ-3Tek

Tartıştığımız örnekler çerçevesinde, VasD ve ÇıkD'nin ancak BulD gibi KT oluşturabildiğine şahit olunmaktadır. BD ve YönD KT kuramamakta; mutlaka eyleme ihtiyaç duymaktadır. Tarihî Türkçede *san-* eylemiyle kurulan tümcelerde tespit ettiğimiz KT'ler ise ÇıkD ile işaretlidir:

- 42) “[161b] (2) ...dahı biz *şanuruz* siz-i *yalancı-lar-dan...*”
dahı biz san.GENZ.1Çoğ siz-BD yalancı-Çoğ-ÇıkD (Küçük, 2014: 153)
'Biz sizi yalancı/yalancılardan sanarız.'

(42)'de görüldüğü üzere KT'ler, TT'deki gibi herhangi bir öbek Baş'ına bağlı olmadan yüklem oluşturabilmektedir. Tarihî Türkçe ve Türkiye Türkçesindeki yapılar genel olarak baktığımızda içsel Durumların KT oluşturabildiği; yapısal Durumların ise oluşturamadığı gözlemlenmektedir. İçsel Durumlar; YönD, BulD ve ÇıkD'den meydana gelir. Yapısal Durumlar ise YalD, TamD ve BD'dir (Chomsky, 1986: 193-194; Keskin, 2009: 31). VasD ise Dolaylı Durum'u (İng. Oblique Case) oluşturmaktadır. Aslında, içsel Durum'u oluşturan unsurlar aynı zamanda Dolaylı Durum'u da meydana getirmektedir (Van Peteghem ve Paykin, 2013: 57). VasD de bir bakıma yapısal Durum içerisinde değerlendirilmemekte; içsel Durum özelliği sergilemektedir. Ancak BulD, ÇıkD, YönD ve VasD'nin hepsi içsel özellik sergilese de yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi yalnızca BulD, ÇıkD ve VasD KT oluşturabilmektedir. Hatta ÇıkD ve VasD'nin her koşulda

KT oluşturabildiğini söylemek mümkün değildir. Bu Durumların KT oluşturabilmesinde, sözcüklerin canlı ve cansız olması gibi şartlar mevcutken belirli anlamsal sınırlılıklar da rol oynamaktadır. Ayrıca ÇıkD ve VasD, her koşulda bitimli tümce oluşturamamaktadır. Belirli şartlara bağlı olmaksızın KT ve bitimli tümce oluşturabilen tek Durum, BulD'dir. Bunun nedeni, *turur* koşulunun tarihten itibaren *-DA*'yı Tümleç olarak seçmesi olabilir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

-DA biçim birimi, Uygur Türkçesinden önce hem ÇıkD hem de BulD işlevlerinde kullanılan bir Durum biçim birimidir. Türkiye Türkçesi üzerine yapılan birtakım çalışmalar çerçevesinde bu biçim birim, KT oluşturması bakımından ele alınmış ve birtakım literatür çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmada ise tarihî metinler ekseninde KT'nin oluşumu üzerine odaklanılmıştır. Buna göre çalışmanın araştırma sorularına getirilen öneriler aşağıdaki gibidir:

- DA* biçim birimi, varoluşsal tümcelerle ortak özelliklere sahiptir. Varoluşsal tümcelerde sıklıkla ortaya çıkan BulD, diğer tümcelerde de yüklemleşebilme özelliğine sahiptir. BulD dışındaki biçim birimler ise yüklemleşmemektedir. *-Dan* ve *-(y)la* ise birtakım şartlar çerçevesinde yüklemleşebilir ancak bunların BulD gibi süreklilik gösterdiği söylenemez.
- TT'de yüklem, silinmiş koşaç tarafından yönetildiği düşünülmektedir. Tarihî Türkçede ise buna dair daha açık verilere erişilmektedir. *Turur* koşacı *tur-* eyleminden oluşmuş bir koşaçtır. *Tur-* eylemi aynı zamanda; “*dur-*, *bulun-*, *var ol-*, *yaşa-*, *kalk-*, *ayağa kalk-*” gibi asıl eylem anlamını korumaktadır. Asıl eylem anlamını koruduğu için de koşaç olduğu durumlarda TT'ye göre daha güçlü bir işlevde kullanılmaktadır. EÖ'nün Baş'ını oluşturan *tur-* eylemi, *-DA*'yı kendine Tümleç olarak seçmektedir. TT'de *-DA* biçim birimi, sesletilmeyen koşacın Tümleç'idir. *-DA* ancak yüklemcil işlevdeyken Tümleç olarak kullanılmaktadır.
- Varoluşsal tümceler İye'li tümcelerle de meydana gelmektedir. *Var/yok* yüklemleriyle kullanılan tümcelerde İye atılamazken başka yüklemlemlerle kurulan tümcelerde atıldığı görülür. Buna benzer olarak BulD'nin yer aldığı *var-yok* tümcelerinde ise İye'nin kullanımına rastlanmaz. Bundan dolayı, bu tümcelerdeki EÖ alanında adların Belirsiz olduğu ancak TamD-İye öbeğine yükselen adların ise Belirli olduğu düşünülmektedir.
- BulD'nin yer aldığı tümcelerde, öznelerin yüklemleşemediği görülmektedir. Öznelerin yüklemleşebilmesi için, BulD'nin SİYT olarak oluşması gerekmektedir. BulD'ler yüklemcil konumda olduklarında aslında SİYT işlevindedir ve bu işlevde özneyi temsil eden bir adı nitelerler. Bu ad, özneyi temsil eden Dolgu Baş Ad'dir. Özne de yüklemleşmek istediği zaman bu Dolgu Baş Ad tarafından tümce başında temsil edilmelidir. Aksi

takdirde özneler yüklemleşmez. BulD'nin tümce başında SİYT oluşturması, aynı zamanda onun Belirlilik işlevi kattığını kanıtlamaktadır. Tarihi Türkçede özneler, (23)'te görüldüğü üzere rahatlıkla yüklemleşebilmektedir. Çünkü yukarıda da belirttiğimiz gibi *tur-* eylemi asıl eylem görevindedir ve her ne kadar koşaç olarak da kullanılsa bu işlevini koruduğundan öznelerin, Dolgu Baş Ad tarafından temsil edilmelerine gerek yoktur.

- v. *Var-yok* tümcelerinde ise SİYT tarafından nitelenen unsur, öznedir. Dolgu Baş Ad'ın yerini özne almıştır. Bu tür tümcelerde özne Belirli olduğundan, Gös konumunda yer almaktadır.
- vi. BD, YalD ve TamD yapısal; BulD, VasD, ÇıkD ve YönD ise içsel Durum'dur. Yapısal Durumlar yüklemcil olamamaktadır. İçsel Durumlar ise yüklem görevinde kullanılabilirler. Yapısal Durumların tamamı ana tümce içerisine gömülememekten önce içsel Durumlardan ÇıkD, VasD ve BulD ana tümcenin içine gömülebilmektedir. Ancak her koşulda bitimli olarak görebileceğimiz tek Durum BulD'dir. Diğer Durumlar, belirli öbek Başlarına bağlanmadıkları takdirde yan tümce olamazlar.
- vii. BulD, üzerine *-ki* biçim birimi olarak SİYT'yi biçim birim düzeyine indirgemektedir. *-ki* biçim birimi tarihi dönemden itibaren KT üzerine biçimlenmektedir. *-DA* biçim birimli tümceler, *-ki* eklenmeden de KT formundadır.

Türkçe Kısaltmalar

A	ad
AÖ	ad öbeği
BD	belirtme durumu
BelÖ	belirleyici öbeği
BK-K	Bilge Kağan-Kuzey
BulD	bulunma durumu
ÇıkD	çıkma durumu
Çoğ	çoğul
DBA	dolgu baş ad
E	eylem
EÖ	eylem öbeği
GEÇ	geçmiş zaman
GENZ	geniş zaman
Gös	gösterici
İng	İngilizce
İye	iyelik
KAN.KİP	kanıtlanabilir kiplik
KOŞ	koşaç
KT	küçük tümce
NİT	niteleyici
OLM	olumsuzluk
SF	sıfat-fiil
SOR	soru
SÖ	sıfat öbeği
ŞÜR.GÖR	sürerlik görünüşü
ŞRT	şart
t	taşırma
TamD	Tamlayan durumu

Tek	tekil
TÜR	türetim biçim birimi
VasD	vasita durumu
YalD	yalın durum
YönD	yönelme durumu
Z	zaman
ZF	zarf-fiil
ZÖ	zaman öbeği

İngilizce Kısaltmalar

PL	plural
SG	singular

Mali/proje destek beyanı

Bu çalışma, TÜBİTAK tarafından 1919B012323517 numaralı 2209-A projesi kapsamında desteklenmiştir.

Etik Beyan

Bu makalenin yazarları, çalışmalarında kullandıkları materyal ve yöntemlerin etik kurul izni gerektirmediğini beyan etmektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazarlar, herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan etmektedir.

Üretken Yapay Zekâ (YZ) Kullanımına Dair Beyan

Bu araştırmanın hazırlanmasında üretken yapay zekâ araçları kullanılmamıştır.

Yazar Katkıları

Yazarlar, makalenin planlama, veri toplama ve yazma süreçlerine eşit oranda katkı sağladıklarını beyan etmektedir.

Veri Erişilebilirliği Beyanı

Bu çalışmanın bulgularını destekleyen veriler, uygun talep üzerine sorumlu yazardan temin edilebilir.

Teşekkür

TÜBİTAK'a desteklerinden dolayı teşekkürlerimizi sunarız.

Kaynakça

- Abney, S. P. (1987). *The English Noun Phrase in its Sentential Aspect* [Unpublished Ph.D. Thesis]. Indiana University, USA.
- Adger, D. (2002). *Core Syntax: A Minimalist Approach*. Oxford University Press.
- Alexiadou, A.; Haegeman, L., & Stavrou, M. (2007). *Noun Phrase in the Generative Perspective*. Berlin, New York: Mouton de Gruyter.
- Alqarni, M. A. (2020). *Introduction to Generative Syntax*. Leiden & Boston: Brill.
- Alyılmaz, S. (2010). Türkiye Türkçesinde Bulunma Hâli Kategorisi. *Dil Araştırmaları*, 7(7): 107-123.
- Arslan Kechriotis, Z. C. (2009). *Determiner Phrase And Case in Turkish: A Minimalist Account*. Saarbrücken: Verlag.

- Ata, A. (1998). *Nehcü'l-Ferâdis - Uşmağların Açık Yolu - Cennetlerin Açık Yolu/III Dizin Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ata, A. (2018). *Orhun Türkçesi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Ata, A. (2019). *Karahanlı Türkçesinde İlk Kur'an Tercümesi (Rylands Nüshası, Giriş-Metin-Notlar-Dizin)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aydın, A. (2017). Köktürk Abidelerinde “+Da” Ekinin Kullanılış Şekilleri, Cümlelerdeki Durumları ve Fonksiyon Yükleri. *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 5(9): 1-21.
- Baker, M. (2015). *Case Its Principles and Its Parameters*. United Kingdom: Cambridge University Press.
- Banguoğlu, T. (2019). *Türkçenin Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Bayram, A. (2023). Bulunma Durumu Ekinin Kullanımları Üzerine Bir Değerlendirme. *International Journal of Humanities and Education*, 9(19): 23-48.
- Bentley, D.; Cicone, F. M., & Cruschina, S. (2013). Existential constructions in crosslinguistic perspective. *Rivista di Linguistica*, 25(1): 1-13.
- Carnie, A. (2013). *Syntax A Generative Introduction*. UK: Wiley-Blackwell.
- Chomsky, N. (1957). *Syntactic Structures*. Berlin: De Gruyter Mouton.
- Chomsky, N. (1981). *Lectures on Government and Binding*. USA: Foris Publications.
- Chomsky, N. (1986). *Knowledge of Language: Its Nature, Origin, and Use*. New York – Westport, Connecticut and London: Praeger.
- Chomsky, N. (1988). *Lectures on Government and Binding*. Dordrecht: Foris Publications.
- Chomsky, N. (2015). *The Minimalist Program*. Cambridge, Massachusetts, London, England: The MIT Press.
- Delice, H. İ. (2019). Türkçede Kaç İsim Durumu Vardır?. Y. Ulutürk Sakarya (Ed.) 6. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Kongresi* (49-62). Ankara: Asos Yayınları.
- Demir, N., & Yılmaz, E. (2010). *Türk Dili El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayıncılık.
- Demirci, M., & Dinçaslan, M. F. (2015). +ki Eki ve +DAki Yapısı Üzerine Bir İnceleme. *International Journal of Language Academy*, 3(4): 322-339.
- Deniz Yılmaz, Ö. (2018). Türkçe Adlık İkincil Temsil Etme Ulamı (+ki Şekli). *Dil Araştırmaları*, 12(22): 47-62.
- Doherty, C. (2000). *Clauses Without “That” – The Case for Bare Sentential Complementation in English*. London and New York: Routledge.
- Eckmann, J. (1995). *Nehcü'l-Ferâdis - Uşmağların Açık Yolu- Cennetlerin Açık Yolu*. (Yay. Haz. S. Tezcan, H. Zülfiyar). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Erdal, M. (2004). *A Grammar of Old Turkic. (Third edition)*. Boston: Brill.
- Erdem Uçar, F. M. (2011). *Çağatay Türkçesinde İsim [Yayımlanmamış Doktora Tezi]*. Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Francez, I. (2009). Existentials, Predication and Modification. *Linguistics and Philosophy*, 32(1): 1-50.
- Freeze, R. (1992). Existentials and Other Locatives. *Linguistic Society of America*, 68(3): 553-595.
- Göksel, A., & Kerslake, C. (2005). *Turkish: A Comprehensive Grammar*. London and New York: Routledge.
- Görgülü, E. (2019). Existential Constructions in Turkish. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 15: 15-30.
- Hacib, Y. H. (1070a). *Kutadgu Bilig*. (Yay. Haz. Mustafa S. Kaçalın), Ankara: T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-78447/yusuf-has-hacib---kutadgu-bilig.html> (18.03.2025).
- Hacib, Y. H. (1070b). *Kutadgu Bilig*. (Yay. Haz. Muzaffer Tunçel). Ankara: Gençlik Spor Yayınları.
- Hamilton, J. R. (2020). *Budacı İyi Kalpli ve Kötü Kalpli Prens Masalının Uygurcası: Prens Kalyānamkara ve Pāpamkara Hikâyesi*. (Çev. E. Korkut, İ. Birkan). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Hazout, I. (2004). The Syntax of Existential Constructions. *Linguistic Inquiry*, 35(3): 393-430.
- Homstein, N., Nuñez, J., & Grohmann, K. (2005). *Understanding Minimalism*. New York: Cambridge University Press.
- Johanson, L. (2021). *Turkic*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Keskin, C. (2009). *Subject Agreement-Dependency of Accusative Case in Turkish or Jump-starting Grammatical Machinery*. Utrecht: LOT.
- Kim, B. J. (2024). *English And Korean in Contrast A Linguistic Introduction*. New Jersey: John Wiley & Sons.
- Korkmaz, Z. (2014). *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kormuşin, İ., Mozioglu, E., Alimov, R., & Yıldırım, F. (2016). *Yenisey-Altay-Kırgızistan Yazıtları ve Kağıda Yazılı Runik Belgeler*. Ankara: BilgeSu Yayıncılık.
- Kornfilt, J. (2003). Subject Clause in Turkish Nominalized Clauses. *Syntactic Structures and Morphological Information* (Eds. U. Junghanns and L. Szucsich). Berlin and New York: Mouton de Gruyter. 1-88, https://www.academia.edu/16379948/Subject_Case_in_Turkish_nominalized_clauses?sm=b (07.02.2024).
- Kuram, K. (2006). *Türkçede Yer Öbeklerinin Bazı Sözdizimsel Özellikleri (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kuram, K. (2020). Locatives as Small Clause Predicates in Turkish. *Diyalektolog Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi*, 23: 117-136.
- Küçük, M. (2014). *Eski Anadolu Türkçesi Dönemine Ait Satır arası İlk Kur'an Tercümesi (Giriş-İnceleme-Metin-Dizin)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Küçüksakarya, E. (2024). *Türkçede Küçük Tümceler [Yayımlanmamış Doktora Tezi]*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Lyons, J. (1967). A Note on Possessive, Existential and Locative Sentences. *Foundations of Language*, 3(4): 390-396.
- Max Planck Institute. (2026). *Leipzig Glossing Rules*. <https://www.eva.mpg.de/lingua/resources/glossing-rules.php>
- McNally, L. (1998). Existential Sentences without Existential Quantification. *Linguistics and Philosophy*, 21(4): 353-392.
- Öztekten, Ö. (1997). “Erat” Sözü Hakkında”. *Türk Dili*, 552: 520-524.
- Öztürk, E., & Erguvanlı Taylan, E. (2016). Possessive Constructions in Turkish. *Lingua*, 182: 88-108.

- Roberts, I. (2023). *Beginning Syntax: An Introduction to Syntactic Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sağ, Y. (2013). Copula in Turkish. *Proceedings of the 8th Workshop on Altaic Formal Linguistics (WAFL 8)*, MITWPL 67: 293-298.
- Sawyer, J. (1973). Existential Sentences: A Linguistic Universal?. *American Speech*, 48 (3)/(4): 239-245.
- Seydi, M. (2020). Existential negation in Turkish: A functional approach. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 16(2): 647-660.
- Tekin, T. (2003). *Orhon Türkçesi Grameri*. (Yay. Mehmet Ölmez). İstanbul: Kitap Matbaası.
- Tekin, T. (2017). *Orhon Yazıtları: Kültigin, Bilge Kağan, Tunyukuk*. Ankara: BilgeSu Yayıncılık.
- Tortora, C. (2018). *Understanding Sentence Structure: An Introduction to English Syntax*. America: Wiley Blackwell.
- Van Peteghem, M., & Paykin, K. (2013). “The Russian genitive within the NP and the VP”. (Eds. A. Carlier and J.C. Verstraete), *The Genitive*. Volume 5. Amsterdam/Philadelphia. John Benjamins Publishing Company. 55-104
- Veselinova, L. (2013). Negative existentials: a cross-linguistic study. *Rivista di Linguistica*, 25(1): 107-145.
- Yarar, E. (2020). A Text-Based Analysis of Turkish Existential Sentences. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 37(1): 220-234.

Yayıncı Notu

All claims expressed in this article are solely those of the authors and do not necessarily represent those of their affiliated organizations, or those of the publisher, the editors and the reviewers. Any product that may be evaluated in this article, or claim that may be made by its manufacturer, is not guaranteed or endorsed by the publisher.

Publisher's Note

All claims expressed in this article are solely those of the authors and do not necessarily represent those of their affiliated organizations, or those of the publisher, the editors and the reviewers. Any product that may be evaluated in this article, or claim that may be made by its manufacturer, is not guaranteed or endorsed by the publisher.
